

חִבְּרִים לְשׁוֹנִיִּים בַּפֶּרֶשֶׁת חִי-שְׂרָח עַז

דְּקֻדָּקִי קְרִיאָה בַּפֶּרֶשֶׁה וּבַהֲפֹטְרָה וּבִרְאשׁוֹן שֶׁל תּוֹלְדוֹת

כג ד גֵּר-וְתוֹשֵׁב אֲנֹכִי: טַעַם טַפְחָא בְּתִיבַת אֲנֹכִי	
כג ה לֹא־מָר לוֹ: הַטַּעַם בַּמ"ם הוּא לֹא נֶסֶג	
כג ט בְּתוֹכְכֶם: כ"ף רִאשׁוֹנָה בְּשׁוּאָה נֶע וְלֹא בַחֲטָף	
כג יב עַם הָאָרֶץ: הַמִּילָה עַם בְּמִרְכָּא וְאִינָה מוֹקֶפֶת	
כג יח לְמִקְנֶה: הַנֹּר"ן קְמוּצָה. בְּכָל בָּאֵי שְׂעַר-עִירוֹ: טַעַם טַפְחָא בְּתִיבַת בְּכָל	
כד ג בָּה': אֵין לְהַשְׁמִיעַ אֶת הָאֱל"ף שֶׁל שֵׁם ה', יֵשׁ לְקַרָּא כִּאִילוּ כְּתוּב בְּדוֹנִי	
כד ו הַשֹּׁמֵר לָךְ: הַטַּעַם בְּשִׁין וְהַמ"ם סְגוּלָּה ¹	
כד ט וַיִּשְׁבַּע לוֹ: טַעַם נֶסֶג אַחֲוֹר לְשִׁין, עִם זֹאת יֵשׁ גְּעִיָּא בְּבִ"ת לְמַנוּעַ הַבְּלַעַת הָעִי"ן הַגְּרוֹנִית	
כד יב עַם אֲדֹנִי אֲבִרָהֶם: טַעַם טַפְחָא בְּתִיבַת עַם	
כד כֹּא מִשְׁתָּאָה: הָאֱל"ף בְּצִירִי. לְדַעַת: בְּרִבְעִי ²	
כד כה גִּם-תִּבֶּן גִּם-מִסְפּוֹא רַב עֲמָנוּ: תִּיבַת רַב בְּמוֹנַח	
כד לג וַיִּשָּׁם: (לְפִי הַקְּרִי) הַשִּׁין בִּפְתַּח	
כד מוּג וְאִמְרָתִי: בְּמִלְרַע	
כד מז יִלְדֶּה-לוֹ: הָעֵמְדָה קֵלָה בִּי"ד מִפְּנֵי הַגְּעִיָּה וְהַלֹּמ"ד אַחֲרֶיהָ בְּשׁוּאָה נֶע	
כד ס וַיִּבְרָכוּ: הַרִ"שׁ בְּשׁוּאָה נֶע וְלֹא בַחֲטָף. וַיֹּאמְרוּ לָהּ: טַעַם נֶסֶג אַחֲוֹר לִי"ד. וַיִּירָשׁ: וְא"ו הַחִיבּוּר	
מְנוֹקֶדֶת בְּשׁוּאָה נֶע, לְשׁוֹן עֵתִיד	
כד סז הָאֱהָלָה: הַהֲטַעְמָה בְּאֱל"ף וְלֹא בַלֹּמ"ד ³ ; וַיֹּאחֲזֶבֶה: הָעֵמְדָה קֵלָה בִּי"ד לְמַנוּעַ הַבְּלַעַת הָאֱל"ף	
הַחֲטוּפָה. וַיִּנָּחֶם: בְּמִלְרַע, הַקּוּרָא בְּמִלְעִיל מִשְׁבַּשׁ אֶת מִשְׁמַעוֹת הַכְּתוּב	
כה ב וְאֶת-יִקְשָׁן: הִי"ד בְּקִמְצָה קֶטַן	
כה ג וּבְנֵי דָדָן: בְּזִקָּף וְלֹא בְרִבְעִי	
כה ד וַחֲנָדָד: הוּא"ו פְּתוּחָה	
כה ח וַיֹּאסֶף: בְּמִלְעִיל וְכֵן הַדְּבַר בְּכָל הַמִּקְרָא כּוֹלּוֹ כֹּאֲשֶׁר הַכּוּוֹנָה לְעֵנִיין מִיתָה	
כה יֹא וַיִּבְרָךְ: בְּמִלְעִיל וְכֵן הַדְּבַר בְּכָל הַמִּקְרָא כּוֹלּוֹ	
כה יג וּמִבְּשָׁם: שִׁין שְׁמַאלִית	
הַפֶּטְרָה חִי שְׂרָח מַלְכִּים א א א-לֹא:	
ב וַיֹּאמְרוּ לוֹ: טַעַם נֶסֶג אַחֲוֹר לִי"ד. לֹא־אֲדֹנִי: הָאֱל"ף כָּלֵל אִינָה נִשְׁמַעַת	
ז וַיַּעֲזְרוּ: הָעִי"ן בְּשׁוּאָה נַח. אֲדֹנִיָּה: הַנֹּר"ן בַּחֲרִיק חֲסֵר וְהִי"ד אַחֲרֶיהָ דְּגוּשָׁה וּבְקִמְצָה	
יֹא וְאֲדֹנִיָּנוּ: הָאֱל"ף נִשְׁמַעַת בַּחֲטָף פֶּתַח	
יֵד וּמִלְאָתִי: מִלְרַע הַטַּעַם בִּת"ו	
כה יחִי הַמֶּלֶךְ אֲדֹנִיָּהוּ: טַעַם טַפְחָא בְּתִיבַת יחִי	
רִאשׁוֹן שֶׁל תּוֹלְדוֹת:	
כה כֹּא וַיַּעֲתָר: הָעִי"ן בְּשׁוּאָה נַח. וַיַּעֲתָר לוֹ: הַטַּעַם בְּעִי"ן	
כה כב וַיִּתְרַצְצוּ: צִד"י רִאשׁוֹנָה בְּשׁוּאָה נֶע וְלֹא בַחֲטָף	
כה כב וַתִּלָּךְ לְדֶרֶשׁ אֶת-ה': טַעַם טַפְחָא בְּתִיבַת וַתִּלָּךְ	

¹ הַמִּטְעִים אֶת הַמ"ם מִשְׁנָה מִשְׁמַעוֹת

² קוּרָן וְאַחֲרֵים הַטְעִימוּ בְּזִקָּף גָּדוֹל וְאֵין לְהַגִּיר אַחֲרֵיהֶם. יֵשׁ עֵדוֹת מְנוּסָח כְּתָר אֶרֶם צוּבָא עַל הַרְבִּיעִי.

³ הַסִּימּוֹן הַכְּפוֹל שֶׁל הַפֶּשְׁטָא מוֹכִיחַ שֶׁהַטַּעַם בְּאֱל"ף. וְהַחֲמוּשִׁים וְהַ"תִּיקוּנִים-קִלְקוּלִים" שֶׁמַּחֲקוּ אֶת הַפֶּשְׁטָא בְּאֱל"ף וְשִׁמוּ גְעִיָּא בְּמִקְוָמָה זִיפּוּ.

כה כג וְלֹאִם מְלֹאִם: בשתי התיבות הלמ"ד בשווא נח ויש להקפיד על הפרדתן

כה ל הֶלְעִיטְנִי: הלמ"ד בשווא נח

כה לב וְלֹמָה-זֶה לִי: טעם טפחא בתיבת לִי בלבד, אין לצרף לה את המילה 'זה' כאילו כתוב: וְלֹמָה זֶה-לִי

כה לג הַשְׁבָּעָה לִי: טעם נסוג אחור לש"ן. וַיִּשְׁבַּע לוֹ: הטעם לא נסוג

כה לד וַיֵּאָכֵל וַיִּשְׁתֵּי וַיִּקֶּם וַיֵּלֶךְ: הראשון והשלישי במלעיל, השני והאחרון במלרע

כו ג וַאֲבָרְכֶךָ: הר"ש בשווא נע וכ"ף סופית דגושה,

כו ד וְהִתְבָּרַכְנוּ: הר"ש בשווא נע

כו ה מִצוֹתֵי חֻקוֹתֵי וְתוֹרֹתֵי: רבים הקוראים המשתבשים בסיום הקריאה וקוראים כאילו טעם טפחא בתיבת 'חקות'

כג ב וַיָּבֹא אֲבָרְהָם רש"י מפרש שבא מבאר שבע למקום פטירתה כלומר לחברון.

הרב שמשון ברבי רפאל הירש: מבארים כרגיל, שבא אליה לחברון, ולא היה אפוא נוכח במותה: משחזר מהעקידה, ובא אל ביתו, שוב לא מצא את אשתו..... אך אם נעיין בהוראה העיקרית של "בוא", נהיה פטורים מכל ההנחה הזאת. הוראת "בוא" בעיקרה: היכנס מהחוץ אל הבית, ממקום ציבורי - אל חדר פרטי. כך לגבי גדעון: "וגדעון בא ויעש" (שופטים ו, יט); "לך עמי בא בחדריך" (ישעיה כו, כ); "בא הסגר בתוך ביתך" (יחזקאל ג, כד) - התבודד והסתגר. כן גם "בוא השמש" (יהושע י כז ועוד) בניגוד אל "צאת השמש" (שופטים ה לא). נמצא פירוש הפסוק: אברהם התבודד והסתגר בתוך ביתו - לספר לשרה ולביתה. אין הוא מציג את צערו לראוה, להתנאות בו בעיני הבריות. אפשר ולזה גם רומזת כ' זעירא ב"ולביתה". יודעים אנחנו, מה היתה שרה לאברהם, מה רב ועמוק הצער במותה. הוא יספוד ויבכה, אך ישא את צערו בלבו, בביתו.

א"ה: יתכן שכך מתפרש יפה הפסוק הבא וַיִּקֶּם אֲבָרְהָם מַעַל פְּנֵי מֶתוּ.

"ספד"⁴, אולי קרוב ל"זבד" (=לתת לאדם את מנת חלקו): לתת לאדם את מה שקנה בחייו, להביע את ערכו: כעין: "תנו לה מפרי ידיה" וגו' (משלי לא, לא). - "בכה" קרוב ל"בקע" (= פרץ החוצה), גם ביחס למעיין, ה"בוקע" ממעמקים: "בקעת מעין ונחל" (תהלים עז, טו). הדמעה בוקעת ממעמקי הנפש.

כד כא וְהָאִישׁ מִשְׁתָּאָה לָהּ יעקב עציון שבת בשבתו חיי-שרה עו - בא לידי ביטוי

הפועל למצמץ מוכר כיום לכל ילד, ואין לתמוה - שהרי אדם מן היישוב ממצמץ בעיניו כעשר פעמים בממוצע מדי דקה. ברם, נראה שהשימוש בפועל במשמעות זו הוא מאוחר, ושמה אף מקורו בשיבוש.

לאחר שמבקש עבד אברהם מרבקה בת בתואל שתשקוהו מעט מים - היא נותנת לו מים מכדה, ואף שואבת לגמליו כנודע. העבד בינתיים מביט בה בפליאה, וכלשון הכתוב: "וְהָאִישׁ מִשְׁתָּאָה לָהּ מִחֲרִישׁ לְדַעַת תְּהַעֲלִיחַ ה' דְּרָפוֹ אֶס לֹא".

על המילים "משתאה לה" דרשו חכמינו במדרש רבה: "ר' יוחנן דציפורין אמר: ממצמץ ומביט בה". כשאנו קוראים היום את דברי המדרש, אנו מבינים בפשטות שהמצמוץ הוא כפירושו אצלנו, והכוונה היא כנראה שהביט בה בריכוז ובמיקוד.

ברם, במקורות חז"ל מופיע לא פעם הפועל למצמץ במשמעות שונה למדי. התורה מצווה על מי שבא בכרם רעהו שלא ייתן אל כליו מהיבול - אלא רק יאכל כדרכו. על כך מוסיף התלמוד הירושלמי: "'כי תבוא בכרם רעך ואכלת ענבים כשבעך' - וכי עלה על דעת שיאכל עצים ואבנים? מה תלמוד לומר ענבים? שלא יקלף בתאנים וימצמץ בענבים". כלומר, מותר לאדם לאכול ענבים בצורה

⁴ שיטת הר"ש הירש ז"ל לדרוש אותיות לפי מוצאם, ואותיות מאותו מוצא מסתבר שקשורות זו לזו, ולכן הוא מוצא מהמשותף בין 'ספד' ל'זבד'.

רגילה, אך לא למצמצם – כלומר למצוץ את המיץ שבהם ולהשליך את קליפתם.

אף במדרש שהבאנו לגבי העבד – נראה שהכוונה אינה למצמוץ העין אלא לשתיית המים. נראה שהדרשן פירש את המילה **משתאה** מלשון **שתייה**, ופירש – שתה העבד אט אט, במצמוצים קטנים, ותוך כך נשא עינו והביט ברבקה – שהרי מעייניו היו נתונים להתגשמות שאלתו יותר מאשר להרוויח צימאון (כך לשון בעל מדרש בראשית זוטא, ר' שמואל מסנות, איש ארם צובא לפני כשמונה מאות שנה: "ממצמץ ומביט בה - כלומר שהיה מוצץ המים מעט מעט, ועם כל זה היה מסתכל בה").

א"ה: רשב"ם – והמפרש לשון שתייה אי אפשר, מפני שהאלף שבו לא תהיה בלשון שתייה. ועוד שלא אמרה לו רבקה להשקות את גמליו עד לאחר שתייתו ואז התחיל להיות מחשב ותוהא:

גם ראב"ע שולל משמע של שתייה.

לימים, כיוון שהמצמוץ נזכר כאן סמוך להבטה – הובנה המילה כמשמעה הנוכחי, לשון עפעוף, ודומה שסייעו לכך הקרבה ל**עצימת** העיניים, וכן החזרה על העיצורים מ"צ, המתאימה לפעולה החוזרת של המצמוץ.

א"ה: תלמוד בבלי שבת קח ב כי הא, דרבין הוה שקיל ואזיל אחוריה דרבי ירמיה אגודא דימא דסדום, אמר ליה: מהו למימשי מהני מיא בשבת? – אמר ליה: שפיר דמי. מהו למימץ ולמיפתח? בר ליואי הוי קאי קמיה דמר עוקבא, חזייה דהוה מייץ ופתח, אמר ליה: כולי האי ודאי לא שרא מר שמואל.

רש"י לשון אין מעמלין את המת (שבת קנא, ז), עולם עיניו כשהוא רוחץ מהן בשבת, מהו שסיגר ויפתח עיניו כדי שיכנס מהן לעין. אולי זה קשור למצמוץ.

תן לחכם ויחכם-עוד

אני מבקש מאוד ממי שיש לו הערות שלא ימנע מלשולחן אלי

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליוננו מופיע

שם): aat.net/gilionot.phpwww.lad

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום העלאת מאמרים

<https://mail.google.com/mail/ca/u/0/#search/dvir/14a6bf5febc771ff>

אם אתה מתעניין

בהגטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בחנם)

לקבלת דוא"ל בנושאים לשוניים

בכתובת: maanelashon@gmail.com

☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכותגים ☺